

บทที่ 3

สภาพพื้นที่ในการศึกษา

จากสภาพภูมิประเทศลำปางอยู่ภายใต้ขุนเขาฝืนน้ำซึ่งมีความยาว 412 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ตอนกลางและตอนบนไว้เกือบทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำวังรายล้อมยาว 382 กิโลเมตร เป็นสายน้ำแห่งชีวิตที่หล่อเลี้ยงผู้คนมาเป็นเวลาอันยาวนาน เขตลุ่มคันครดินแดนเก่าแก่นี้มีผู้คนอาศัยตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์เคยเกิดปรากฏการณ์ภูเขาไฟระเบิดลาวาไหลป่าท่วมทับถมแม่น้ำทั้งสาย ทิ้งร่องรอยปล่องภูเขาไฟไว้ 3 ปล่อง ในอำเภอแม่เมาะ ทำให้ดินแดนแห่งนี้มีแหล่งถ่านหินลิกไนต์ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย นอกจากนี้ลำปางยังขึ้นชื่อในฐานะที่มีแหล่งดินขาวมากที่สุดเหมาะสำหรับทำเครื่องเคลือบดินเผาคุณภาพดี โรงงานอุตสาหกรรมเซรามิกจึงสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดลำปาง เป็นอย่างมาก

นอกจากทรัพยากรธรรมชาติอันหลากหลายแล้ว ลำปางยังมีศาสนสถาน โบราณสถานที่สำคัญหลายแห่ง เช่นวัดพระธาตุลำปางหลวง อยู่ในบริเวณชานเมืองเก่า มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ และลำปางได้ชื่อว่าเป็น “เมืองรถม้า” เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของจังหวัดซึ่งถือเป็นเสน่ห์และสีสันที่กล่าวขวัญกันมาก และยังคงอนุรักษ์ไว้จนถึงทุกวันนี้ (จนกาล มาตยศิริ, 2542 : 9)

สภาพพื้นที่ในการศึกษา

3.1. ลักษณะทางกายภาพ

3.1.1. ขนาดและที่ตั้ง (เทศบาลนครลำปาง, 2549 : ออนไลน์)

เทศบาลนครลำปาง ตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 602 กิโลเมตร อยู่ในท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยมีพื้นที่ 22.17 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม 8 ตำบล โดยมีพัฒนาการและรายละเอียด ดังนี้

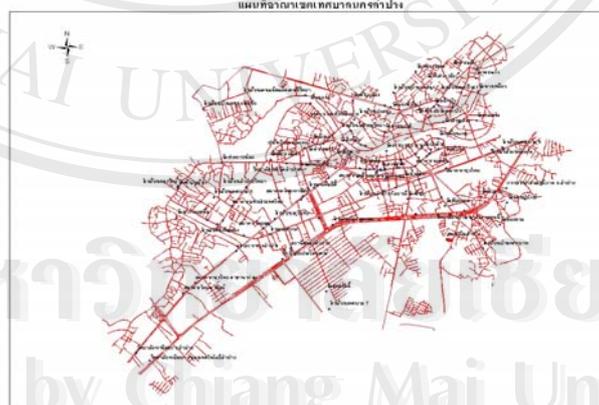
1. ตั้งแต่วันที่ 25 มีนาคม 2478 มีพื้นที่ 10.86 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลสวนดอก ตำบลเวียงเหนือ ตำบลหัวเวียง และตำบลสบตุ๋ย

2. วันที่ 24 ตุลาคม 2534 มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองลำปาง ให้ขยายเขตเทศบาลเมืองลำปางเพิ่มขึ้น 11.31 ตารางกิโลเมตร รวมกับพื้นที่ใหม่เป็น 22.17 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม 8 ตำบล คือ 4 ตำบลเดิม และบางส่วนของตำบลป่อแฮ้ว บางส่วนของตำบลชมพู บางส่วนของตำบลพระบาท และบางส่วนของตำบลพิชัย (ตารางที่ 2) ดังนี้

ตารางที่ 3.1 อาณาเขตและพื้นที่เทศบาลนครลำปาง

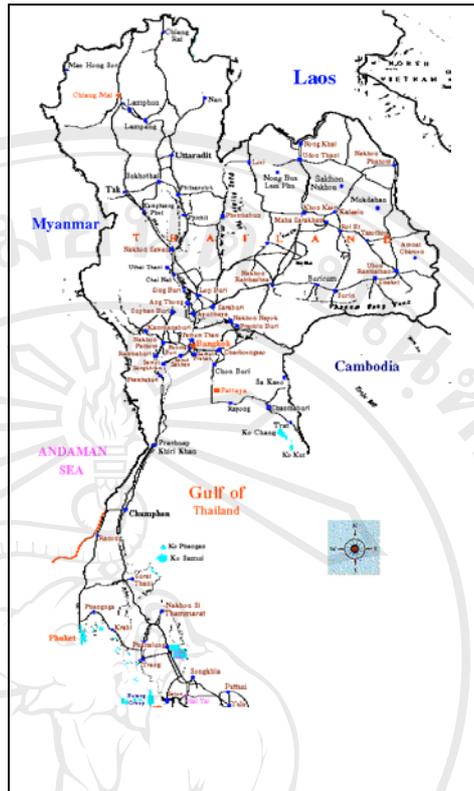
พื้นที่ทั้งตำบล (เดิม)	พื้นที่ (ตร.กม.)	พื้นที่บางส่วนของตำบล (ใหม่)	รวมพื้นที่ (ตร.กม.)
1.สวนดอก	10.86	1. ป่อแฮ้ว	1.16
2. เวียงเหนือ	10.86	2. ชมพู	3.80
3. หัวเวียง	10.86	3. พระบาท	6.13
4. สบตุ๋ย	10.86	4. พิชัย	0.22

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลพิชัย
 ตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลพระบาทและตำบลพิชัย
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลป่อแฮ้วและตำบลชมพู
 ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลพระบาท

แผนที่ 3.1 อาณาเขตเทศบาลนครลำปาง

ที่มา : เทศบาลนครลำปาง (ออนไลน์)

แผนที่ 3.2 แผนที่ประเทศไทย

ที่มา : แผนที่ประเทศไทย (ออนไลน์)

3.1.2. สภาพภูมิประเทศ (เทศบาลนครลำปาง , 2549 : ออนไลน์)

เทศบาลนครลำปาง เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตชุมชนเมือง ลักษณะพื้นที่ตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของแอ่งกระทะ โดยมีพื้นที่ทางด้านเหนือของแม่น้ำวังมีระดับสูงกว่าพื้นที่ดินด้านทิศใต้ และลาดเอียงสู่มแม่น้ำวัง ซึ่งไหลผ่านกลางใจเมือง จากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ไปยังทิศตะวันตกเฉียงใต้ แบ่งพื้นที่เป็น 2 ฝั่ง ฝั่งซ้ายประกอบด้วย ตำบลสวนดอก ตำบลหัวเวียง ตำบลสบตุ๋ย ตำบลชมพู ตำบลพิชัย และตำบลพระบาท ฝั่งขวาประกอบด้วย ตำบลเวียงเหนือและตำบลบ่อแฮ้ว พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบดินตะกอนเก่าและที่ระดับตะกอนใหม่ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ดี เหมาะแก่การเพาะปลูก

เขตตำบลเวียงเหนือและตำบลหัวเวียง ในอดีตเคยเป็นที่ตั้งเมืองเก่าคือ เมืองเขลางค์นคร รุ่นที่ 1 - รุ่นที่ 3 มีอายุเก่าแก่กว่า 1,300 ปี ปัจจุบันยังมีร่องรอยซากโบราณสถานให้เห็นทั่วไป เช่น เจดีย์ แนวกำแพงเมืองโบราณ และคูเมืองเก่า เป็นต้น

3.1.3. สภาพภูมิอากาศ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดลำปาง, 2548 : ออนไลน์)

จากลักษณะพื้นที่ของจังหวัดที่เป็นแอ่งคล้ายก้นกะทะ จึงทำให้อากาศร้อนอบอ้าวเกือบตลอดปี ฤดูร้อนร้อนจัด และหนาวจัดในฤดูหนาว อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี มีค่าอยู่ในช่วง 26.15 องศาเซลเซียส ถึง 27.43 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดจะอยู่ในช่วง 17.8 – 18.4 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดจะอยู่ในช่วง 36.77 – 38.22 องศาเซลเซียส

3.1.4 การคมนาคมและขนส่ง (หอการค้าจังหวัดลำปาง, 2548 : ออนไลน์)

จังหวัดลำปางเป็นศูนย์กลางคมนาคมทางภาคเหนือที่สำคัญ เนื่องจากมีทางหลวงหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธินสายตาก-เชียงใหม่) มาตัดกับทางหลวงหมายเลข 11 (เด่นชัย-เชียงใหม่) เป็นชุมทางรถไฟสำหรับรถที่ต้องผ่านไปจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งเป็นสถานีต้นทาง และมีท่าอากาศยานภายในประเทศ

ทางรถยนต์

ทางรถยนต์ส่วนตัว จากกรุงเทพฯ ใช้ทางหลวงหมายเลข 1 ถึงกิโลเมตรที่ 52 แยกซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 32 ผ่านอุรุยา ชัยนาท เข้านครสวรรค์ แล้วแยกซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 1 ผ่านกำแพงเพชร ตาก ตรงเข้าสู่จังหวัดลำปาง รวมระยะทางทั้งสิ้น 599 กิโลเมตร (สี่ช่องทางจราจรตลอดเส้นทาง) ใช้เวลาเดินทางประมาณ 7 ชั่วโมง หรือใช้เส้นทางสายใหม่ แยกจากอินทร์บุรี ผ่านพิษณุโลก อุตรดิตถ์ เด่นชัย เข้าลำปางก็ได้

ทางรถโดยสารประจำทาง บริษัทขนส่งจำกัด จัดบริการรถโดยสารธรรมดาและปรับอากาศไปลำปางทุกวัน

ทางรถไฟ

เส้นทางเดินทางด้วยรถไฟสายเหนือจากกรุงเทพฯ ซึ่งปัจจุบันไปสิ้นสุดที่เชียงใหม่ นั้นจะผ่านจังหวัดลำปางทุกขบวน เพราะก่อนที่จะตัดทางรถไฟไปถึงเชียงใหม่ ทางรถไฟจะตัดมาจังหวัดลำปาง เมื่อปี พ.ศ. 2458 ก่อนที่จะเริ่มทำการเจาะอุโมงค์รถไฟที่ลำขุนตานแล้วจึงทะลุผ่านไปเชียงใหม่ได้ ซึ่งแต่ละขบวนรถไฟจะผ่านอำเภอแม่เมาะ อำเภอเมืองลำปาง และอำเภอห้างฉัตร ซึ่งเป็นช่วงตอนกลางของจังหวัดลำปางทั้งสิ้น (ชนกาล มาตยศิริ, 2542 : 49)

การเดินทางโดยรถไฟสายเหนือจากกรุงเทพฯ ถึงจังหวัดลำปางมีระยะทาง 625 กิโลเมตร และสามารถต่อไปถึงสถานีปลายทางที่จังหวัดเชียงใหม่อีก 88 กิโลเมตร โดยในปี 2544 สถิติการให้บริการ ผู้โดยสาร เพิ่มขึ้นจากปี 2543 ร้อยละ 5.29 เป็น 248,907 คน

ทางเครื่องบิน

ลำปาง มีสนามบินอยู่ที่อำเภอเมืองลำปาง โดย เมื่อเดือนพฤศจิกายน บริษัท PB AIR ได้เปิดให้บริการสายการบิน แทนบริษัทการบินไทย จากลำปาง- กรุงเทพฯ และกรุงเทพฯ – ลำปาง ทุกวันๆ ละ 2 เที่ยวบิน

3.2. โครงสร้างเศรษฐกิจและระบบการเงิน (เทศบาลนครลำปาง, 2549 : ออนไลน์)

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของเทศบาลนครลำปาง ส่วนใหญ่เป็นสาขาอุตสาหกรรม มีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์เซรามิกซึ่งสามารถพัฒนาให้มีความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ และสาขาพาณิชย์กรรม การค้าส่งและค้าปลีก ยังคงเติบโตอย่างสม่ำเสมอ เช่นเดียวกับสาขาบริการที่มีแนวโน้มเติบโตเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากประชาสัมพันธ์ของทางราชการ มีมากขึ้น ส่วนการพึ่งพิงสาขาการเกษตรมีน้อยมาก เนื่องจากมีพื้นที่ทำการเกษตรค่อนข้างน้อย

ปี 2547 ที่ผ่านมา เศรษฐกิจจังหวัดลำปางโดยภาพรวมมีการขยายตัวดีพอสมควร คาดว่ามีอัตราการขยายตัวในระดับร้อยละ 5.5 - 6 ลดลงเล็กน้อยจากปีก่อนหน้า เนื่องจากอุตสาหกรรมสำคัญของจังหวัดที่ผลิตเพื่อการส่งออก ได้แก่ อุตสาหกรรมเซรามิก อุตสาหกรรมไม้ยางพาราแปรรูป และอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป ถูกกระทบจากอัตราแลกเปลี่ยนค่าเงินบาทที่แข็งตัวขึ้นจากปี 2546 และต้นทุนการผลิตมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจากการที่วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีราคาสูงขึ้น เช่น ก๊าซที่ใช้เป็นเชื้อเพลิง ไม้ยางพารา สืบเนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบทางภาคใต้ และการส่งออกไปให้คู่แข่ง เป็นต้น มูลค่าการค้าขยายตัวได้ดีพอสมควร โดยภาพรวมขยายตัวประมาณร้อยละ 12.77 ผลผลิตด้านการเกษตรอยู่ในภาวะทรงตัวเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อนหน้า แม้ว่าราคาผลผลิตจะเพิ่มสูงขึ้น แต่ผลผลิตไม่ได้เพิ่มสูงขึ้นมากนัก การลงทุน ภาครัฐลดน้อยลง โดยบลงทุนภาครัฐที่จัดสรรให้จังหวัดลำปาง และการเบิกจ่ายลดลง ร้อยละ 8.56 และ 8.13 ตามลำดับ จากปีงบประมาณก่อนหน้า ภาวะค่าครองชีพ (ดัชนีราคาผู้บริโภค) เพิ่มสูงขึ้นจากปีก่อนหน้า ร้อยละ 5.5 โดยสรุปภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดลำปาง ปี 2547 เป็นรายสาขาที่สำคัญ (อ้างในสำนักงานพาณิชย์จังหวัดลำปาง, 2548) ดังนี้

3.2.1. ภาคเกษตร

ภาคเกษตรของจังหวัดลำปาง ปีการผลิต 2546/2547 ขยายตัวประมาณ ร้อยละ 2.5 - 3 พืชเกษตรที่สำคัญ ของจังหวัดลำปาง ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สับปะรด อ้อย

- ข้าว ปีการผลิต 2546/47 จังหวัดลำปาง มีผลผลิตข้าวเปลือกนปี 266,020 ตัน ลดลงจากปีการผลิตก่อนหน้า (286,585 ตัน) ร้อยละ 2.94 โดยแยกเป็นข้าวเปลือกเจ้า 16,270 ตัน และ

ข้าวเปลือกเหนียว 249,750 ตัน มูลค่าผลผลิตข้าว ประมาณ 1,803.29 ล้านบาท ราคาข้าวเปลือกในปี 2547 มีราคาก่อนข้างสูง โดยข้าวเปลือกเจ้าในจังหวัดลำปางเฉลี่ยตันละ 8,545 บาท และข้าวเปลือกเหนียวราคาเฉลี่ย ตันละ 6,664 บาท โดยราคาเฉลี่ยต่อตันสูงขึ้นร้อยละ 12.95 และ 11.19 จากปีก่อนหน้าตามลำดับ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการแทรกแซงตลาดตามนโยบายช่วยเหลือเกษตรกรของรัฐบาล

- **ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์** ปีการผลิต 2546/47 จังหวัดลำปางมีผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 52,600 ตัน เพิ่มจากปีการผลิตก่อนหน้า (50,850 ตัน) ร้อยละ 3.53 ราคาโดยราคาเฉลี่ยที่เกษตรกรขายได้ กก.ละ 3.75 บาท ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จังหวัดลำปางมีมูลค่าประมาณ 197.25 ล้านบาท เพิ่มสูงจากปีก่อนหน้า (191.71 ล้านบาท) ประมาณร้อยละ 2.89 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปีนี้ โดยเฉพาะในช่วงปลายฤดู มีราคาเพิ่มสูงขึ้นมากแม้ว่าจะมีโรคไข้หวัดนกระบาดก็ตาม เป็นเพราะโรงงานอาหารสัตว์และไซโลขนาดใหญ่ได้ส่งออกข้าวโพดส่วนหนึ่ง เนื่องจากไม่มั่นใจปริมาณการใช้ของโรงงานผลิตอาหารสัตว์ในประเทศ เพราะการระบาดของโรคไข้หวัดนก

- **สับปะรด** ปีการผลิต 2546/47 จังหวัดลำปาง มีผลผลิตสับปะรด 47,172 ตัน ผลผลิตเพิ่มขึ้นจากปีการผลิตก่อนหน้า (45,530 ตัน) ร้อยละ 3.61 มูลค่าการผลิตประมาณ 167.93 ล้านบาท โดยราคาสับปะรด เฉลี่ย กก.ละ 3.56 เป็นอีกปีหนึ่งที่เกษตรกรจังหวัดลำปางสามารถขายสับปะรดได้ในราคาสูง หรือมูลค่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.38

- **อ้อย** ผลผลิตอ้อยจังหวัดลำปางปีการผลิต 2546/47 ผลผลิตรวม 208,733.640 ตัน มูลค่าประมาณ 130.46 ล้านบาท เปรียบเทียบกับปีการผลิต 2545/46 ผลผลิต 297,539.58 ตัน มูลค่า 171.38 ล้านบาท ผลผลิตและมูลค่าลดลงร้อยละ 23.88 ตามลำดับ

ผลผลิตน้ำตาลปีการผลิต 2546/47 จำนวน 213.82 ตัน เปรียบเทียบกับผลผลิตน้ำตาลปี 2545/46 จำนวน 288.1 ตัน ผลผลิตน้ำตาลลดลงร้อยละ 25.78

ตารางที่ 3.2 ภาคการค้าและอุตสาหกรรม

ประเภทอุตสาหกรรม การค้า	ปีงบประมาณ 2546 ล้านบาท	ปีงบประมาณ 2547 ล้านบาท	การเปลี่ยนแปลง ร้อยละ
มูลค่าการค้ารวม	24,626.71	27,771.45	12.77
จำหน่ายในประเทศ	23,679.49	26,775.16	13.07
ส่งออก	947.22	996.29	5.18
เซรามิก	2,400.46	2,633.07	9.69
จำหน่ายในประเทศ	1,101.11	1,163.44	5.66
ส่งออก	1,299.35	1,469.63	13.11
ไม้แปรรูปและไม้ยางพารา	1,251.57	1,245.90	- 0.45
จำหน่ายในประเทศ	406.54	412.26	1.41
ส่งออก	845.03	833.64	- 1.35
อาหารแปรรูป	794.24	671.17	- 15.50
จำหน่ายในประเทศ	778.85	665.54	- 14.55
ส่งออก	15.39	5.63	- 63.40
อุตสาหกรรมอื่น ๆ	587.29	639.45	8.89
จำหน่ายในประเทศ	533.53	593.48	11.24
ส่งออก	53.70	45.97	- 14.40
การค้าส่งและค้าปลีก	21,993.67	25,214.94	14.65
ในประเทศ	21,960.57	25,103.88	14.31
ส่งออก	33.10	111.06	235.56

ที่มา : สำนักงานสรรพากรเขตพื้นที่ลำปาง (อ้างในสำนักงานพาณิชย์จังหวัดลำปาง, 2548)

มูลค่าการค้าทั่วไปรวมของจังหวัดลำปาง ปี 2547 มีมูลค่า 27,771.455 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 12.77

อุตสาหกรรมที่สำคัญ ๆ ของจังหวัดลำปาง ได้แก่ อุตสาหกรรมเซรามิก อุตสาหกรรมแปรรูปไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ยางพารา อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร และอื่น ๆ

- อุตสาหกรรมเซรามิก ปี 2547 มูลค่าเซรามิกจังหวัดลำปางรวม 2,633.07 ล้านบาท เป็นมูลค่าการค้าจำหน่ายในประเทศ 1,163.44 ล้านบาท และจำหน่ายในต่างประเทศ 1,469.63 ล้านบาท เปรียบเทียบกับปีก่อนหน้า มูลค่ารวม เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.69

- อุตสาหกรรมแปรรูปไม้และไม้ยางพารา ปี 2547 มูลค่าการผลิต 1,245.900 ล้านบาท ลดลงจากปีก่อนหน้า ร้อยละ 0.45

- **อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร** มูลค่าการผลิต รวม 671.173 ล้านบาท ลดลงจากปีก่อนหน้า ร้อยละ 15.5

ภาคการปศุสัตว์ จำนวนปศุสัตว์ในจังหวัดลำปาง ชนิดของปศุสัตว์ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงไก่ ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด คือ 1,263,860 ตัว รองลงมาเป็นการเลี้ยงโค มีจำนวน 174,711 ตัว สุกร จำนวน 94,700 ตัว เป็ด จำนวน 33,201 ตัว นอกเหนือจากนั้นเป็นการเลี้ยง กระบือ นกกระทา แพะ นกกระทาจอกเทศ ช้าง ห่าน กวาง และม้า (สำนักงานสถิติจังหวัดลำปาง, 2548)

3.2.2. การเงิน

สาขานาคารพาณิชย์ในจังหวัดลำปาง ปี 2547 จำนวน 33 สาขา เพิ่มจากปี 2546 จำนวน 2 สาขา โดยมียอดเงินฝากและเงินสินเชื่อ ณ สิ้นเดือนพฤศจิกายน 2547

อย่างไรก็ตาม ในช่วง 11 เดือนแรกของปี 2547 ปริมาณเงินฝากทุกประเภทเฉลี่ยเดือนละ 18,425 ล้านบาท และอัตราส่วนสินเชื่อต่อเงินฝาก เฉลี่ย ร้อยละ 55.26 ในขณะที่ช่วงระยะเวลาเดียวกันปี 2546 เฉลี่ยปริมาณเงินฝากเดือนละ 19,405 ล้านบาท อัตราส่วนสินเชื่อต่อเงินฝาก ร้อยละ 53.31 แสดงว่า ในปี 2547 ปริมาณเงินฝากลดลงแต่ปริมาณเงินสินเชื่อเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับเงินฝาก

ในช่วง 3 ไตรมาสแรกของปี 2547 สินเชื่อเพื่อการบริโภคยังอยู่ในระดับสูงกว่าหมวดสินเชื่อประเภทอื่น รองลงมาได้แก่สินเชื่อเพื่อการผลิต

3.2.3 ดัชนีราคาค่าครองชีพ (อัตราเงินเฟ้อ) (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดลำปาง, 2548 : ออนไลน์)

ตั้งแต่ มกราคม-พฤศจิกายน 2547 ดัชนีราคาผู้บริโภค เพิ่มขึ้นจากระยะเดียวกันของปี 2546 ร้อยละ 5.5 โดยดัชนีราคาผู้บริโภคในปี 2546 อยู่ที่ร้อยละ 102.5 ในปี 2547 อยู่ที่ระดับร้อยละ 108.0

ทั้งนี้ สินค้าหมวดอาหารและเครื่องดื่ม และสินค้าหมวดอื่น ๆ เพิ่มขึ้นจากระยะเดียวกันของปีก่อนหน้าร้อยละ 10.9 และ 1.5 ตามลำดับ

เหตุที่อัตราค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น เป็นผลมาจากการกระตุ้นการบริโภคภายในประเทศ และราคา สินค้าเกษตรที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลต่อสินค้าหมวดอาหารที่เพิ่มสูงขึ้นดังกล่าว

ตารางที่ 3.3 ดัชนีราคาผู้บริโภคจังหวัดลำปาง

เดือน / หมวด ปี	ดัชนีรวม			หมวดอาหารและ เครื่องดื่ม			หมวดอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ อาหารและเครื่องดื่ม		
	2545	2546	2547	2545	2546	2547	2545	2546	2547
มกราคม	98.5	101.5	107.0	98.5	101.5	107.0	98.5	101.6	101.6
กุมภาพันธ์	98.5	101.0	108.7	98.5	101.0	108.7	98.7	102.0	101.7
มีนาคม	98.3	100.5	111.2	98.3	100.5	111.2	99.2	101.9	101.7
เมษายน	99.0	102.8	116.1	99.0	102.8	116.1	100.2	101.8	101.7
พฤษภาคม	99.2	105.1	116.1	99.2	105.1	116.1	100.6	101.3	102.1
มิถุนายน	100.4	105.0	116.6	100.4	105.0	116.6	99.8	100.2	102.6
กรกฎาคม	100.4	104.7	116.7	100.4	104.7	116.7	100.2	100.5	102.9
สิงหาคม	100.4	105.4	116.9	100.4	105.4	116.9	100.1	101.2	103.2
กันยายน	101.0	106.4	118.9	101.0	106.4	118.9	100.1	101.0	103.9
ตุลาคม	102.6	106.7	120.4	102.6	106.7	120.4	101.2	100.6	104.1
พฤศจิกายน	101.4	105.5	117.1	101.4	105.5	117.1	100.7	101.0	103.8
ธันวาคม	100.3	106.1	108	100.3	106.1	115.2	100.7	101.5	103.0
เฉลี่ย	100.0	102.5	108.0	100.0	104.2	115.1	100.0	101.2	102.7

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดลำปาง

3.2.5 ดัชนีคุณภาพชีวิต (หอการค้าจังหวัดลำปาง, 2548 : ออนไลน์)

จากการศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ United Nation Development Program (UNDP) ได้
ข้อเสนอว่าการวัดระดับการพัฒนาประเทศควรวัดในรูปของ การพัฒนาคุณภาพชีวิต 3 ตัวแปร คือ
อายุขัยเฉลี่ย การศึกษา และรายได้ต่อหัว เรียกว่าดัชนีคุณภาพชีวิต แบ่งเป็น 3 ระดับ

คุณภาพชีวิตระดับสูงมีค่า HDI ตั้งแต่ 0.800-1.000

คุณภาพชีวิตระดับกลางมีค่า HDI ตั้งแต่ 0.500-0.799

คุณภาพชีวิตระดับต่ำมีค่า HDI ตั้งแต่ 0.000-0.499

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำดัชนีคุณภาพชีวิต
ของคนไทยขึ้นตามแนวความคิดพื้นฐานของ UNDP ดังกล่าว เพื่อเป็นเกณฑ์วัดระดับคุณภาพชีวิต
ของคนไทยระดับภาพรวมทั้งประเทศ ภาค จังหวัด เขต เมือง และชนบท สำหรับดัชนีคุณภาพชีวิต

ของคนไทยในชนบทคำนวณจากข้อมูล กชช.2ค.ผนวก จปฐ.13 ตัวแปร แบ่งเป็น 6 กลุ่ม คือน้ำดื่ม น้ำใช้ สาธารณสุข การศึกษา ไฟฟ้า ที่อยู่อาศัย และการคมนาคม

ดัชนีคุณภาพชีวิตของคนจังหวัดลำปาง จัดอยู่ในระดับกลาง คือ มีดัชนีคุณภาพชีวิตเท่ากับ 0.6710 เป็นอันดับที่ 4 ของภาคเหนือ และอันดับที่ 29 ของประเทศ

3.3. โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม

3.3.1. ประวัติจังหวัดลำปาง

จังหวัดลำปาง เป็นจังหวัดที่มีอายุเก่าแก่ไม่น้อยกว่า 1,300 ปี มีชื่อเรียกขานกัน หลายชื่อ ซึ่งปรากฏหลักฐานตามตำนานต่าง ๆ รวม 11 ชื่อ ได้แก่ กุกกุกนคร ลัมภกับปะนคร ศรีนครชัย นครเวียง คอกัว เวียงดิน เขลางค์นคร นครลำปางคำเขลางค์ อาลัมภางค์ เมืองลคอร และเมืองนครลำปาง จากการที่เรียกขานกันว่า “กุกกุกนคร” แปลว่า เมืองไก่ ดังนั้นตราประจำจังหวัดลำปาง คือ “ไก่ขาว”

จังหวัดลำปาง สร้างเมื่อ พ.ศ. 1223 จากหนังสือพงศาวดารโยนก กล่าวว่า ‘สุพรหมฤาษี’ สร้างเมืองเพื่อให้ เจ้าอนันตยศ โอรสพระนางจามเทวี ครองคู่กับเมืองหริภุญชัย (ลำพูน) ให้ชื่อเมืองว่า “นครเขลางค์” ต่อมาเปลี่ยนเป็น “นครอาลัมภางค์” และเปลี่ยนชื่อเป็น ‘นครลำปาง’ ในภายหลัง ในสมัยโยนกเชียงแสน นครลำปางเคยตกอยู่ภายใต้อำนาจของขอม และเคยเป็นเมืองประเทศราชของพม่าและเมืองเชียงใหม่ ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี “เจ้าทิพย์ช้าง” สามารถขับไล่พวกพม่าออกจากเมืองลำปางได้สำเร็จ จึงได้รับสถาปนาเป็น “พระยาสุวโลไชยสงคราม” ขึ้นครองนครลำปางในปี พ.ศ. 2279

ในปี พ.ศ. 2307 “เจ้าแก้วฟ้า” พระโอรสของเจ้าทิพย์ช้างได้ขึ้นครองนครลำปาง และเป็นต้นตระกูล ณ ลำปาง ณ ลำพูน รวมทั้ง ณ เชียงใหม่ ในเวลาต่อมา และมี “เจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิต” เป็นผู้ครองนครลำปางองค์สุดท้าย

จังหวัดลำปางได้ประกาศจัดตั้งเป็นจังหวัด ในปี พ.ศ. 2435 (สมัยรัชกาลที่ 5) โดยขึ้นอยู่กับมณฑลพายัพสมัยหนึ่ง (พ.ศ. 2443) ต่อมาแยกเป็นมณฑลมหาสารภูธร ในปี พ.ศ. 2458 ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีประกาศยกเลิกมณฑลทั้งราชอาณาจักร ลำปางจึงมีฐานะเป็น “จังหวัดลำปาง” ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 (สำนักงานสถิติจังหวัดลำปาง, 2548)

3.3.2 กลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มชาวไทยในบริเวณนี้แต่เดิมเรียกว่า “ไตยวน” หรือ “ไทยโยนก” หรือ “คนเมือง” เป็นชนส่วนใหญ่เจ้าของถิ่นแต่เดิม ได้สร้างสมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของตนขึ้นมาเอง และสืบทอดกันมาตลอด ดังนั้น ชีวิตความเป็นอยู่จึงมีระเบียบแบบแผน มีกรอบอาชีพของตน

เอง จากหนังสืออนุสรณ์ศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช กล่าวถึง เรื่องถิ่นกำเนิดและอพยพของ
 เผ่าไทย ว่า “คนเมือง” เป็นคนไทยที่สืบเชื้อสายมาจาก “อาณาจักรเจน” (จีน เรียกว่า เกียน)
 มีเมืองหลวงอยู่ในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ในอดีตคนเมืองนับถือศาสนาพุทธประกอบกับถือผี
 และรับประเพณีข้าวเหนียวเป็นหลัก ผู้หญิงนุ่งซิ่นลายขวางหรือมีเชิงสวมเสื้อแขนยาว ห่มสไบ
 หรือมีผ้าคาดอก เรียกว่า “ผ้าสะว่ายแล่ง” หรือ “ผ้าสะว่านอก” เก๋้ามวยสูงประดับช่อดอกไม้ ปิ่น
 หรือดอกไม้ไหว ทำด้วยทองหรือเงิน ส่วนผู้ชายนุ่งกางเกงไทยยาว ที่เรียกว่า “เตี้ยสะดอ”
 สวมเสื้อม่อฮ่อม หรือคอกลมขาวแขนสามส่วนติดกระดุมจีน และอาจมีผ้าคาดเอวหรือเกียนศรีษะ
 อีกผืนหนึ่ง นิยมสักลวดลายตามร่างกาย ส่วนชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่มีอยู่ตามภูมิลำเนาในเขตจังหวัด
 ลำปาง ได้แก่ ม้ง, เย้า, ลาฮู, อะข่า, กะเหรี่ยง เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2528 : 34)

3.3.3 ลักษณะสังคมและชุมชน (เทศบาลนครลำปาง , 2549 : ออนไลน์)

ประชากรส่วนใหญ่มีลักษณะการกระจายตัวอยู่ในเขตเทศบาล ลักษณะของชุมชนในเขต
 เทศบาลนครลำปาง เกาะกลุ่มตามแนวริมฝั่งแม่น้ำวัง และเกาะกลุ่มหนาแน่นใน 4 บริเวณ ได้แก่

1. บริเวณภายในแนวคูเมืองฝั่งทิศใต้ เป็นย่านธุรกิจการค้าหลักของชุมชน
2. บริเวณหน้าสถานีรถไฟนครลำปาง เป็นย่านพาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัย
3. บริเวณฝั่งทิศเหนือของแม่น้ำวัง ภายในคูเมืองบริเวณถนนปงสนุกและถนนรัชฎาภิเษก
 เป็นเขตที่พักอาศัย
4. ในเขตตำบลชมพู เป็นแหล่งอุตสาหกรรมเซรามิก และเป็นเขตที่พักอาศัย

ชุมชนในเขตเทศบาลนครลำปาง ได้จัดตั้งชุมชนย่อยขึ้นตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย
 เพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของ
 ตนเอง เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จำนวนทั้งหมด 32 ชุมชน

3.3.4 ศาสนา

ประชาชนในจังหวัดลำปางนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ ในปี 2543 มีประชากรนับถือ
 ศาสนาพุทธ จำนวน 796,462 คน (99.00%) ศาสนาคริสต์ จำนวน 6,254 คน (0.77%) อิสลาม
 จำนวน 1,668 คน (0.20%) และศาสนาซิก จำนวน 85 คน (0.01%) ศาสนาสถานในศาสนาพุทธมี
 ทั้งสิ้น 688 แห่ง แยกเป็นอารามหลวง 3 วัด วัดราษฎร์จำนวน 685 วัด หรือแยกเป็นวัดฝ่าย
 มหานิกาย 672 วัด และวัดฝ่ายธรรมยุต 16 วัด หรือ แยกเป็นวัดมีวิสุทธคามวิมา 399 วัด และสำนัก
 สงฆ์ 289 แห่ง ที่พักสงฆ์ 97 แห่ง วัดร้าง 87 วัด ส่วนศาสนาสถานในศาสนาคริสต์นิกาย

โปรแตสแตนต์ที่มีจำนวน 20 แห่ง นิกายคาทอลิก จำนวน 17 แห่ง ศาสนาสถานในศาสนาอิสลาม (มัสยิด) จำนวน 1 แห่ง และศาสนาซิก จำนวน 1 แห่ง

พระภิกษุ มีจำนวนทั้งสิ้น 2,166 รูป เป็นพระภิกษุมหานิกาย 2,070 รูป พระภิกษุธรรมยุต 96 รูป ส่วนสามเณรมีทั้งสิ้น 2,800 รูป เป็นมหานิกาย 2,766 รูป และธรรมยุต 34 รูป (หอการค้าจังหวัดลำปาง, 2548)

3.3.5 เอกลักษณะทางวัฒนธรรม

จังหวัดลำปางมีสิ่ง que แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของ ผู้คน อันเป็นการสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคม (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณะและภูมิปัญญา จังหวัดลำปาง, 2542) โดยอาจจำแนกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. ศิลปหัตถกรรมและงานช่างท้องถิ่นของลำปาง ศิลปกรรมที่มีอยู่ในเมืองลำปาง สะท้อนให้เห็นถึงเจริญรุ่งเรืองของสังคมแต่ครั้งอดีตตั้งแต่สมัยทวารวดี นับถอยหลังแสดงถึงอายุของเมืองลำปางได้ไม่น้อยกว่า 1,300 ปี ศิลปกรรมในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำวัง มีอยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อย ซึ่งสามารถนำเอาเอกลักษณ์ทางด้านศิลปกรรมมาเสนอได้ ดังนี้

● จิตรกรรม ศิลปะการวาดรูประบายสีซึ่งอยู่ในลักษณะจิตรกรรมฝาผนังใน

อุโบสถ วิหาร ผู้พรธรรม ตลอดจนภาพพระพุทธรูป ในเขตจังหวัดลำปางมีภาพจิตรกรรม ฝาผนังที่มีความงดงามทรงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและเป็นหลักฐานในทาง ประวัติศาสตร์โบราณคดีของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ได้แก่ จิตรกรรมฝาผนังวิหารน้ำแต้ม พระธาตุลำปางหลวง อายุประมาณ 400 ปี ซึ่งมีอายุเก่าแก่ที่สุดในภาคเหนือ ซึ่ง ลายจิตรกรรมที่นิยมกันมาก คือ ลายหม้อดอก ลายหม้อดอกหรือภาพแจกันดอกไม้ ที่ประดับอยู่ตามวัดต่างๆ ในลำปางและวัดในภาคเหนือ ซึ่งมีทั้งแบบลายปูนปั้น แกะสลักด้วยไม้ และภาพน้ำรักปิดทองนั้น ภาพลายหม้อดอกที่ฝาดาผ้า (แขงคอสอง) วิหาร จามเทวี วัดปงยางคก ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง นอกจากนี้จะเป็นภาพลายหม้อดอกที่เก่าแก่ที่สุดในภาคเหนือ (พ.ศ. 2275 – 2302) แล้ว ยังมีความสวยงามเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากคุณค่าทางศิลปะแล้ว ยังมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ โดยมีคติความเชื่อแฝงอยู่ในความหมายที่นอกเหนือจากการเป็นหม้อดอกหรือแจกันดอกไม้บูชาพระ ยังมีความหมายถึง ความมั่นคงอุดมสมบูรณ์ หรือในภาษาบาลีว่า *บูรณะฆฎะ* อันเป็นความเชื่อที่สืบทอดมาตั้งแต่ครั้งสมัยทวารวดี ดังหลักฐานภาพหม้อดอกที่อยู่ด้านหนึ่งของเหรียญเงินสมัยทวารวดี และอีกด้านหนึ่งเป็นรูปหอยสังข์ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกันกับผังเมืองรูป หอยสังข์ของเขลางค์นคร เมืองคู่แฝดกับหริภุญชัย สมัยจามเทวีวงศ์ ด้วยความมีคุณค่าทั้งทางศิลปะและทางประวัติศาสตร์ ลายหม้อดอกจึงได้ถูกนำมาเป็นตราประจำสภา วัฒนธรรมจังหวัดลำปาง

ศิลปกรรมแบบพม่าและไทยใหญ่ในจังหวัดลำปาง จังหวัดลำปางมีวัดแบบพม่า และไทยใหญ่เป็นจำนวนมาก จากการสำรวจวัดพม่าและไทยใหญ่ในประเทศไทยพบว่า จังหวัดลำปางมีจำนวนมากที่สุดและยังเป็นวัดที่มีลักษณะศิลปกรรมสวยงามที่สุดอีกด้วย นอกจากงานศิลปกรรมที่มีความสวยงามแล้ว สิ่งที่น่าสังเกตได้จากวัดนี้คือ ทรงเจดีย์เป็นแบบพม่ามอญไม่มีบั๊ง ลังก์ กุฎีกับวิหารรวมเป็นอาคารเดียวกัน และพระพุทธรูปแบบพม่าที่ส่วนมากเป็นปางมารวิชัย เรียกเป็นภาษาพม่าว่า *เต็งมะเลงซ่า* ซึ่งมีลักษณะพระเศียรเม็ดพระศกละเอียด ไรพระศกเป็นแถบกว้าง พระพักตร์ พระเนตรและพระโอษฐ์เล็ก พระกรรณยาวจรดกับพระอังสา เส้นรัดประคดกลม ชายจีวรเป็นริ้วถี่

วัดพม่าและไทยใหญ่ในจังหวัดลำปาง สร้างขึ้นโดยคหบดีชาวมอญพม่า ตองสู๊ และชาวไทยใหญ่ ที่มารับจ้างเป็นลูกช่างทำไม้ของบริษัทบอมเบย์ - เบอร์มา, บริษัทอิส-เอเชียติก, บริษัทหลุยส์ดีเลียวโนเวน ฯลฯ ในยุคที่ชาวยุโรปได้สัมปทานการทำไม้จากสยามครั้งนั้น มีอยู่ด้วยกันประมาณ 10 วัด เช่น วัดศรีชุม (พ.ศ.2433), วัดศรีรองเมือง (พ.ศ. 2448), และเฉพาะส่วนที่เป็นมณฑลพม่าอยู่ในวัดพระแก้วดอนเต้า (พ.ศ. 2452) เป็นต้น

● **งานช่างท้องถิ่น** นครลำปางเป็นเมืองใหญ่ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา กว่า 1,200 ปี ประกอบด้วยชุมชนเมืองที่เป็นศูนย์กลางและชุมชนหมู่บ้านที่เป็นแหล่งผลิตสิ่งจำเป็นต่างๆ เพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่ต้องอาศัยแหล่งชุมชนภายนอก อย่างไรก็ตามหลังจากความเจริญสมัยใหม่ และระบบการค้าแบบเสรีนิยม และยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้การผลิตต่างๆ ในชุมชนลดความสำคัญลงไป แต่ยังมีแหล่งผลิตที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ แหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาในเขตตัวเมืองลำปาง แหล่ง ปั้นหม้อ วัดม่อนเขาแก้ว แหล่งทำครกหินบ้านไร่ แหล่งผลิตกองข้าวไผ่ปง แหล่ง ทำเครื่องเหล็กบ้านขามแดงและบ้านกาดเมฆ แหล่งผลิตกระดาษสาบ้านท่าล้อ ท่าข้าว แหล่งทำไม้แกะสลักบ้านหลุก แหล่งผลิตเครื่องจักรสานบ้านต้นตอง เป็นต้น

1. เครื่องปั้นดินเผาในจังหวัดลำปาง หรือเซรามิก หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากดิน หิน ผ่านการเผาทำให้เนื้อผลิตภัณฑ์มีความแข็งแกร่งทนถาวรเนื้อแกร่ง สีขาว สีน้ำตาล สีเหลือง เคาะเสียงกังวาน เครื่องปั้นดินเผา ในปัจจุบันแบ่งได้ 3 ประเภท ประเภทที่ 1 คือ ประเภทที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง ประเภทที่ 2 ประเภทที่เกี่ยวข้องกับงานอุตสาหกรรม ประเภทที่ 3 เป็นประเภทที่เกี่ยวข้องกับภาชนะ เครื่องใช้ เครื่องตกแต่งและเครื่องประดับ

2. วัฒนธรรมการกิน

อาหารที่นิยมประจำถิ่นมีอยู่มากมายหลายชนิดและมีจำนวนไม่น้อยที่ได้รับอิทธิพลจากเพื่อนบ้าน หรือกลุ่มชนที่เคยเข้ามาอาศัยอยู่ในลำปาง เช่น ไทยใหญ่(เงี้ยว) และจีนอิสลาม (จีนฮ่อ) อย่างเช่น ข้าวแตน เป็นอาหารว่าง หรือของกินเล่น เป็นของฝากลือชื่อของเมืองลำปาง แต่เดิมนั้นของกินประเภทนี้ นานๆ จึงจะได้กินสักครั้ง โดยเป็นอาหารที่ทำขึ้นใช้เป็นของว่างหรือเป็นของหวานในงานประเพณี เป็นต้นว่า งานบวชพระ ขึ้นบ้านใหม่ แต่ปัจจุบันมีการผลิตและมีจำหน่ายกันอย่างแพร่หลาย

3. ขนบธรรมเนียมประเพณี

จังหวัดลำปางในสมัยโบราณเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งของอาณาจักรล้านนา มีขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นคล้ายคลึงกับเมืองอื่นๆ ซึ่งประชากรส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มชนที่เรียกตนเองว่า ไทยยวน มีวัฒนธรรมและประเพณีขนบธรรมเนียมต่างๆ เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีทางศาสนา วิถีชีวิต การแต่งกาย ธรรมเนียมสังคม ระบบการนับวันเดือนปี ภาษาพูดและเขียน เป็นต้น

ตัวอย่างประเพณีในจังหวัดลำปาง

ประเพณีฟ้อนผีปู้ย่า ประเพณีการฟ้อนผี เป็นพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีประจำตระกูล ชาวบ้านเรียกว่าผีปู้ย่า และเรียกพิธีกรรมนี้ว่า *เลี้ยงผี* ซึ่งสังเวยด้วยสุราอาหารต่างๆ มีคนทรงเจ้าเรียกว่า *ม้าชี* หรือ *ที่นั้ง* เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม โดยมีดนตรีขับกล่อมเพื่อให้ผีได้ฟ้อนรำ

ผีปู้ย่ามีสองประเภทคือ *ผีมืด* กับ *ผีเม้ง* หากตระกูลที่นับถือผีต่างกันได้มาเกี่ยวดองเป็นครอบครัวเดียวกัน เมื่อมีการเลี้ยงผีจะเรียกกันว่า *ผีมืดซอนเม้ง* การฟ้อนผีปู้ย่านิยมทำกันมากในเขตเมืองและชนเมือง โดยเฉพาะในเขตเวียงเก่าฝั่งตำบลเวียงเหนือ นอกจากการฟ้อนผีปู้ย่าแล้วยังมีการฟ้อนผีอีกชนิดหนึ่งเรียกว่า *ฟ้อนผีอะฮัก* (อรัญ - อรัญชะ หรืออรัญ) เป็นประเพณีการนับถือผีหรือเจ้าซึ่งให้ความคุ้มครองเมือง หมู่บ้าน สถานที่ เช่น เจ้าพ่อขุนตาล เจ้าพ่อประตูผา ฯลฯ ทำการเลี้ยงหรือฟ้อนตามสถานที่ของเจ้าพ่อนั้นๆ หรือตามหมู่บ้านต่างๆ เทศกาลการฟ้อนผี คือระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม

ประเพณีทานข้าวสลาก หรือกินก๋วยสลาก

ประเพณีทานข้าวสลาก หมายถึง ประเพณีทานสลากภัตเป็นประเพณีที่ชาวเหนือถือสืบเนื่องมานาน การทานสลากจะเริ่มในราววันเพ็ญเดือน 12 และสิ้นสุดในเดือนเก็งดับ (เดือน 11 ได้) ที่ลำปางเริ่มที่วัดปงยางคก ซึ่งเป็นวัดต้นตระกูลของเจ้าเจ็ดตน และในตัวเมืองลำปางจะเริ่มที่วัดแสงเมืองมา

4. เอกลักษณ์ทางภาษา

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดลำปางอีกประการหนึ่ง คือ ภาษา ซึ่งเรียกกันว่า **คำเมือง** คำเมืองหรือภาษาไทยถิ่นเหนือ เป็นภาษาถิ่นที่พูดกันในบริเวณจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทยทั้ง 8 จังหวัด ซึ่งมีลักษณะทางภาษาส่วนใหญ่เหมือนกัน จะแตกต่างกันเพียงบางประการ เช่น เสียงสระประสม เสียงพยัญชนะ ควบกล้ำ และคำศัพท์เฉพาะถิ่น

ในด้านเสียงนั้น คำที่เขียนด้วยอักษรต่ำ แล้วมีรูปไปไม่โทคำกับ ได้แก่ น้ำ น่อง ม้า พร้าว ฟ้อน ล้อ ง้าว ซึ่งคำเหล่านี้มีเสียงวรรณยุกต์สูง – ต่ำ การออกเสียงในแต่ละพยางค์ของจังหวัดลำปาง จะมีช่วงพยางค์ที่มีอัตราช่วงที่สั้นกว่า ผู้พูดคำเมืองเชียงใหม่

ในด้านคำศัพท์ คำเมืองในจังหวัดลำปางมีคำศัพท์เฉพาะถิ่นใช้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอยู่หลายคำ แต่คำลงท้ายประโยคว่า **หนา** ซึ่งในถิ่นอื่นมักใช้ **นา**

ภาษาถิ่นย่อยคำเมืองในจังหวัดลำปาง สามารถแบ่งภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดได้เป็น 2 กลุ่ม คือภาษาถิ่นย่อยลำปางตอนเหนือ ได้แก่ ภาษาที่ใช้ในอำเภอวังเหนือ อำเภอแจ้ห่ม อำเภอเมืองปาน อำเภอห้างฉัตร อำเภอเมือง อำเภอแม่เมาะ อำเภอองาว อำเภอแม่ทะ อำเภอเสริมงาม อำเภอเกาะคา อำเภอสบปราบ และภาษาถิ่นย่อยลำปางตอนใต้ ได้แก่ ภาษาที่ใช้ในอำเภอเถิน และอำเภอแม่พริก

5. นาฏศิลป์พื้นบ้านจังหวัดลำปาง นาฏศิลป์หรือศิลปะของการฟ้อนรำแบบพื้นบ้าน ในจังหวัดลำปาง มีหลายชนิด เป็นต้นว่า ดบมะผาบ ฟ้อนเจิง (เจิง) ฟ้อนหอก ฟ้อนดาบ ซึ่งเป็นการรำรำในขบวนทำศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว และยังมี การฟ้อนของชาวบ้านในลักษณะการวาดมือ และแขนพร้อมทั้งการเคลื่อนไหวของร่างกายไปตามลีลาจังหวะของดนตรี ซึ่งสามารถพบเห็นตามงานรื่นเริง งานบุญ หรือในขบวนแห่ต่างๆ อันเป็นลีลาการเคลื่อนไหวที่เป็นไปตามธรรมชาติและประสบการณ์ของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น

6. เอกลักษณ์ทางดนตรีของลำปาง เมืองเขลางค์นครเป็นเมืองคู่แฝดกับหริภุญชัยหรือลำพูนในยุคสมัยทวารวดี โดยมีอายุไม่น้อยกว่า 1,300 ปีมาแล้ว ตามประวัติศาสตร์ของทวารวดีนั้น พุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ดินแดนแห่งนี้หลายเส้นทางด้วยกัน เช่น จากลังกาโดยตรง จากลังกาโดยผ่านมอญและสุโขทัย เป็นต้น นับสำคัญที่เกี่ยวกับการดนตรีก็คือ การรับเอาอิทธิพลทางดนตรีของอินเดียซึ่งผ่านมาทางลังกาเข้ามาในรูปของดนตรีพิธีกรรมศาสนา ภาพรวมวัฒนธรรมทางดนตรีของภาคเหนือแม้จะมีความคล้ายคลึงกัน แต่ในรายละเอียดแล้วแต่ละจังหวัดต่างก็มีลักษณะเฉพาะตนที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละเมือง สามารถสรุปถึงความ เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดลำปาง ได้ดังนี้

1. เอกลักษณะเกี่ยวกับเครื่องดนตรี
2. เอกลักษณะเกี่ยวกับแบบแผนการบรรเลงและการประสมวง
3. เอกลักษณะเกี่ยวกับทำนองเพลง

- **เอกลักษณะเกี่ยวกับเครื่องดนตรี** ลำปางมีเครื่องดนตรีที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด อาทิ

กลองทิ้งทึง (ตะโพนมอญ) และกลองฮับ ลำปางเรียกกลองตะโพนมอญว่า *กลองทิ้งทึง* และมีกลองสองหน้าใบขนาดย่อมใช้ตีคู่กันกับกลองทิ้งทึงเรียกว่า *กลองฮับ* หรือ *กลองรับ* แม้จังหวัดอื่นจะมีกลองแบบนี้ แต่สัญลักษณ์พิเศษซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของเมืองลำปาง คือเสียงของกลองทั้งสองจะกลมกลืนไปกับทำนองดนตรี โดยทำหน้าที่เป็นทั้งเครื่องทำจังหวะ และเป็นเสียงประสานยื่นหรือโดรน (Drone) อันต่างจากกลองทั่วไปที่ทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องทำจังหวะเท่านั้น

สังข์ ดนตรีพื้นบ้านชาวเหนือโดยเฉพาะเมืองลำปาง ไม่ใช่สังข์ในการตีให้จังหวะจะใช้สังข์เท่านั้นในการทำจังหวะกับวงปาทย์และวงตกลีง สังข์มีรูปร่างคล้ายฉาบ (ขนาดเล็ก) ที่มีเนื้อหนาให้เสียงเหมือนฉิ่ง นอกจากจะมีความโดดเด่นในด้านของรูปทรงแล้วกระสวนหรือลีลาของจังหวะในการตีสังข์ยังนับเป็นเอกลักษณ์ได้อีก กล่าวคือ มีลีลาของจังหวะที่ต่างจากธรรมเนียมนิยมของการตีสังข์ทั่วไป

- **เอกลักษณะเกี่ยวกับแบบแผนการบรรเลงและการประสมวง**

วงปาทย์ คือ วงปี่พาทย์อีกแบบหนึ่ง โดยมีเอกลักษณ์เกี่ยวกับแบบเป็นการประสมวงและการบรรเลงแบบลำปางโดยเฉพาะ ปัจจุบันลำปางมีวงปี่พาทย์ประมาณ 82 คณะ (2540) อำเภอที่มีมากที่สุดคือ อำเภองาว รองลงมาคืออำเภอเมืองลำปาง

- **เอกลักษณะเกี่ยวกับทำนองเพลง**

จากการศึกษาดนตรีวงปาทย์ในลำปางพบว่า พิธีกรรมฟ้อนผีปู่ย่าที่เคร่งจารีตนั้น จะใช้วงปาทย์บรรเลงประกอบในพิธีกรรมเพียง 4 เพลงเท่านั้น คือเพลงมอญ (ฟ้อนผี) เพลงเค้าห้า เพลงมวย และเพลงส่งเจ้า เนื่องจากประเพณีฟ้อนผีปู่ย่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของเมืองลำปาง เพลงประกอบพิธีกรรมทั้ง 4 เพลง จึงนับเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของจังหวัดลำปางด้วย

7. เอกลักษณะทางยานพาหนะ : รถม้าลำปาง

เมื่อรถยนต์มีใช้กันอย่างแพร่หลายมากขึ้นในกรุงเทพมหานคร ยุคสมัยรัชกาลที่ 6 รถม้าเป็นยานพาหนะของผู้สูงศักดิ์ เจ้านายเชื้อพระวงศ์ ข้าราชการพาราชั้นผู้ใหญ่และคหบดี ตลอดจนรถม้ารับจ้างรับแขก ก็ได้ถูกถ่ายเทออกสู่หัวเมืองต่างๆ ที่มีทางรถไฟผ่าน ลำปางซึ่งเป็นเมืองชุมทางของ

ภาคเหนือในยุคนั้น มีชาวต่างประเทศทั้งชาวเอเชียและยุโรปมาประกอบการค้า และทำไม้กันอย่างคับคั่ง เมื่อทางรถไฟมาถึงลำปาง (พ.ศ. 2459) รถม้าจากกรุงเทพฯ จึงกลายเป็นยานพาหนะของผู้สูงศักดิ์และชาวต่างประเทศ นอกจากนี้ยังแพร่หลายไปเป็นรถโดยสาร และรับจ้างขนสินค้าของชาวลำปางตั้งแต่นั้นมา

ปัจจุบันรถม้าเป็นยานพาหนะที่ต้องขึ้นทะเบียนเสียภาษีรถรับจ้าง และสารพัดข้อบังคับต้องมีใบขับขี่เช่นเดียวกับยานพาหนะทั้งหลาย

3.4 ลักษณะการนันทนาการของประชาชนในจังหวัดลำปาง

นันทนาการ (Recreation) เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในกิจกรรมเวลาว่าง (อิสระ) ฉะนั้นนันทนาการ คือ การใช้เวลาว่างอย่างมีจุดหมาย หรือการใช้ประโยชน์สูงสุดจากช่วงเวลาว่าง (สมบัติ กาญจนกิจ, 2544 : 27)

วัตถุประสงค์ที่ทำให้บุคคลเข้าร่วมทำกิจกรรมนันทนาการที่สำคัญ คือ

1. เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง (Fun and Enjoyment)
2. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต (Quality of Life)

จากการสุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์ ประชาชนในจังหวัดลำปางในหัวข้อที่เกี่ยวกับการใช้เวลาว่างหรือกิจกรรมนันทนาการ (กนกอร ศิริจิตติ : 2548) พบว่า

กลุ่มอายุ 25 – 35 ปี นิยมใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือนอกเวลา การเล่นอินเทอร์เน็ต และการฟังเพลง สาเหตุเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ และผ่อนคลายความเครียดจากการทำงานและถ้ามีเวลาช่วงวันหยุด นิยมท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่นอุทยานแห่งชาติ สวนรุกขชาติ เพื่อการพักผ่อน และเป็นการทำกิจกรรมกลางแจ้ง เช่น การศึกษาเส้นทางธรรมชาติ และถ้ามีวันหยุดยาวก็เลือกที่จะไปท่องเที่ยว ยังแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล เพื่อเป็นการได้พบปะเพื่อนใหม่ เปิดโลกทัศน์ให้กับตนเอง และเป็นการพักผ่อน ส่วนกิจกรรมที่ทำระหว่างการท่องเที่ยว นั้น ได้แก่ การดำน้ำดูปะการังหรือเล่นกีฬาตามชายหาด ซึ่งแรงจูงใจส่วนใหญ่ที่เลือกท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือ ต้องการเพลิดเพลินกับธรรมชาติ และหลีกเลี่ยงจากกิจวัตรประจำวัน

กลุ่มอายุ 36 – 45 ปี กิจกรรมยามว่างที่นิยมคือ การอ่านหนังสือ เล่นอินเทอร์เน็ต และออกไปพบปะเพื่อน สาเหตุเป็นการหาความรู้เพิ่มเติมในสายงานที่เกี่ยวข้อง และเป็นการผ่อนคลายส่วนการออกไปพบปะเพื่อนนั้น เป็นการไปเยี่ยมเยือนและไถ่ถามเรื่องต่างๆไป เช่นการทำงาน หรือเรื่องของสุขภาพ เป็นต้น การเดินทางท่องเที่ยวนิยมไปแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยเฉพาะ

แหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ชายหาด และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เป็นการเดินทางเพื่อการพักผ่อนคลายเครียดและได้พบเจอสิ่งแปลกใหม่

กลุ่มอายุ 46 – 55 ปี กิจกรรมยามว่าง คือ ออกไปพบปะเพื่อนฝูง และการออกกำลังกาย เพื่อสุขภาพที่แข็งแรง และป้องกันโรครุนแรง ส่วนการเดินทางท่องเที่ยวนิยมไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี อาทิเช่นวัดที่มีชื่อเสียง หรือมีเกจิอาจารย์ชื่อดัง เพื่อเป็นสิริมงคลกับตนเองและบุคคลในครอบครัว เพื่อการพัฒนาด้านจิตใจให้มีความสุข และพบบรรยากาศแปลกใหม่ ประสบการณ์ใหม่ๆให้กับตนเอง

กลุ่มอายุ 56 ปีขึ้นไป กิจกรรมยามว่าง คือ ออกกำลังกายที่ไม่ออกแรงมาก เช่น การรำไทเก๊ก เพื่อร่างกายที่แข็งแรงและเป็นการออกไปพบเจอเพื่อนในวัยใกล้เคียงกัน อีกทั้งยังเป็นการคลายเครียด แหล่งท่องเที่ยวที่ไปมักเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวที่มีงานเทศกาลสินค้าพื้นเมือง เพื่อเป็นการหาประสบการณ์ใหม่ๆ และได้พบเจอผู้คน

การนันทนาการจึงเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ และช่วยฟื้นฟูสภาพจิตใจ หรือทำให้กระปรี้กระเปร่า ซึ่งการนันทนาการโดยมากจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่มีลักษณะพิเศษต่างๆ เช่น กิจกรรมกลางแจ้ง หรือการเดินทางท่องเที่ยว และทัศนศึกษา เป็นต้น (สมบัติ กาญจนกิจ, 2544 : 31)

จากข้อมูลเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดลำปาง มีความสามารถที่จะเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ได้ โดยวัดได้จากการวัดดัชนีคุณภาพชีวิตของจังหวัดลำปางที่เป็นอันดับ 4 ของภาคเหนือและอันดับที่ 29 ของประเทศ แสดงให้เห็นถึงความ เป็นอยู่ที่ดี และการมีศักยภาพในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค รวมไปถึงสินค้าประเภทฟุ่มเฟือย ถึงแม้ในด้านของเศรษฐกิจจะมีภาวะค่าครองชีพที่สูงขึ้น ร้อยละ 5.5 จากเศรษฐกิจของประเทศที่มีการขยายตัว และการเกิดสถานการณ์ความไม่สงบทางภาคใต้

ส่วนกิจกรรมนันทนาการนั้น ถ้ามีระยะเวลาในวันหยุดพักผ่อน การท่องเที่ยว เป็นทางเลือกหนึ่งที่ประชาชนจังหวัดลำปางให้ความสนใจ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่เน้นเป็นพิเศษ คือการท่องเที่ยวทางทะเล เนื่องด้วยจังหวัดลำปางเป็นจังหวัดที่อยู่ในหุบเขา และธรรมชาติส่วนใหญ่เป็นภูเขาหรือน้ำตก ซึ่งประชาชนโดยทั่วไปคุ้นเคยอยู่แล้ว